

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

Стилістичні особливості полісемії в китайській мові
у комічному контексті

Студента групи Пкит 11-19

факультету східної і слов'янської філології

денної форми навчання

Освітньої програми

Китайська мова і література та переклад,

західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша - китайська

Онищенко Ростислава Івановича

Науковий керівник:

к. п. н., доц. Шевченко К.В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІСЕМІЇ ЯК МОВНОГО ЯВИЩА В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	5
1.1 Полісемія як мовне явище. Типи полісемії в китайській мові.....	5
1.2 Аналіз китайського полісемічного слова «道».....	11
1.3 Особливості семантики китайських багатозначних слів з точки зору контексту.....	
Висновки до розділу 1.....	14
РОЗДІЛ 2. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІСЕМІЇ У КИТАЙСЬКОЇ МОВИ: КОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ.....	16
2.1 Специфіка тлумачення китайської полісемії в комічному контексті.....	17
2.2 Стилiстичні особливості багатозначних слів у китайському гумористичному контексті.....	25
Висновки до розділу 2.....	33
ВИСНОВКИ.....	35
АНОТАЦІЯ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38

ВСТУП

Актуальність теми. Слово знаходиться в процесі постійних змін, що стосуються як форми, так змісту. З'являються нові значення, змінюються значення вже існуючих слів (їх обсяг розширюється або звужується), відходять у небуття неактуальні для сучасних реалій значення.

В процесі історичного розвитку мови прямі значення піддаються різним внутрішньомовним і позамовним (екстралінгвістичних) впливам, в результаті чого спостерігається ускладнення їхнього змісту, виникнення переносних (похідних) значень, пов'язаних з прямими, насамперед на основі подібності візуально-акустичних асоціацій. Переносні значення, є контекстуально залежними, разом з прямими значеннями утворюють смислові структури слів. Здатність слова мати не одне, а кілька значень, називається полісемією (багатозначністю). Полісемія широко представлена у всіх мовах світу і вважається семантичною універсалією.

Виникнення багатозначних слів обумовлено природою людського мислення, здатного показувати навколишній світ в його різних взаємозв'язках. У китайській мові багатозначні слова спостерігаються найчастіше в односкладових словах, що обумовлено не тільки фонетичною організацією слова, а й морфологічними особливостями китайської мови в цілому (насамперед специфікою розподілу на склади).

Незважаючи на деякі типологічні риси багатозначних слів і омонімів української та китайської мови, в них виявляється їх специфіка, пов'язана з особливістю використання, складом структурних типів, історією їх утворення, використанням в тому чи іншому стилі мовлення, контексту та ін.

Явище полісемії притягує увагу лексикографів і дослідників лексики, зокрема: Л.А. Булаховського, Л.В. Щерби, В.В. Виноградова, А.І. Смирницького та ін. Така пильна увага до проблем полісемії пов'язано з тим, що, це явище властиве майже всім рівням мови і відображає існуючі в ньому системні відносини.

Однак незважаючи на досить тривалу історію вивчення цього складного семасіологічного явища до теперішнього часу багато питань повністю не вирішені; немає чіткого визначення явища полісемії, недослідженими залишаються полісемічні типи; невирішеним залишається важливе і суттєве питання про розмежування багатозначних слів і омонімів.

Мета роботи: дослідити явище полісемії у комічному контексті китайської мови.

Завдання:

- розглянути полісемію як мовне явище, розглянути типи полісемії в китайській мові;
- з'ясувати особливості семантики китайських багатозначних слів з точки зору контексту;
- проаналізувати китайське полісемічне слова «дао»;
- дослідити специфіку тлумачення китайської полісемії на прикладі комічного контексту.

Об'єкт дослідження: багатозначні слова китайської мови у комічному контексті.

Предмет дослідження: структура тасемантика китайських багатозначних слів на прикладі комічного контексту.

Наукова новизна. У роботі проводиться розгляд полісемії китайської мови на прикладі китайського комічного дискурсу, що раніше не було об'єктом комплексного аналізу в контексті лінгвокультурології та теорії дискурсу.

Практична значимість. Результати дослідження можуть бути використані в лекційних курсах зі стилістики китайської мови, історії китайської літератури та лінгвокраїнознавства, спецкурсах з лінгвокультурології, теорії дискурсу, а також на практичних заняттях з китайської мови.

Матеріалом дослідження слугували тексти китайських жанрів «меми», «анекдот», відібрані з гумористичних збірок Інтернету.

Методи дослідження: дефініційний аналіз – з метою формулювання понятійного апарату дослідження; контекстологічний – для виявлення значень

мовних одиниць, що реалізуються в конкретній ситуації спілкування, їх семантичних зв'язків і асоціативних смислів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІСЕМІЇ ЯК МОВНОГО ЯВИЩА В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

1.1 Полісемія як мовне явище. Типи полісемії в китайській мові

У сучасному мовознавстві немає єдиного погляду на явище полісемії (багатозначність), яке передбачає співвіднесеність терміна з більш ніж одним поняттям в межах одного чи суміжних термінологічних полів, в результаті чого термін втрачає точність і більш залежить від контексту, проте це ще більше ускладнює проблему полісемії термінів, особливо у випадках, коли вони досліджуються поза текстом чи дискурсом.

Полісемія є природним розширенням лінгвістичного поняття у того самого слова (словосполучення, фрази), різних інтерпретацій у того самого знака або знаків сполучення. Зазвичай термін полісемія застосовують у ситуаціях, коли різні змісти слова (значення, інтерпретації) певним чином зв'язані між собою. Наприклад: *geophysicist* у значенні людини, яка є фахівцем із геофізики (геофізик) і у значенні людини, яка є фахівцем з гравіметрії (гравіметрист) (Вовк, 1998, с. 116), *line* у значенні – *лінія, межа* (*graticule line* – лінія географічної сітки) і позначаючи поняття *вісь* (*main centre line* – головна вісь) (Вовк, 1998, с. 150).

Існують різні визначення полісемного слова, найбільш вагомим, на нашу думку є наступне: полісемне слово – це слово, яке має більше ніж одне значення; це сукупність сем, які перебувають в епідигматичних відношеннях, тобто асоціативно-дериваційних зв'язках між словами за формою і змістом. Ядром цієї парадигми виступає інваріантне значення, яке об'єднує всі семи. Тобто семантична структура полісеманта становить ієрархічну систему з центральним і периферійним значеннями.

Китайські філологи проявляють до явища полісемії не менший інтерес, ніж європейці. Багатозначність була відома в Китаї ще в епоху династії Шан (XVI-XI ст. до н. е.), коли ієрогліфам на ворожильних кістках приписували різні тлумачення. У

доціньську епоху (до 221 м. до н.е.) виникла екзегетична традиція сьуньгу (训诂), що розвинулася в епоху Хань (206 р. до н.е. – 220 р. н.е.) (Qiao Yun, 2015, с. 121-122). Це коментаторська традиція, яка передбачала філологічне дослідження текстів, націлених на реконструкцію «істинного» або «великого» сенсу мови канонів і написання філологічного коментаря до багатозначного *сюнь* 訓 і до односкладного *гу* 故 (Кочерган М.П., 2001, с. 230).

У повсякденному житті, в загальноживаній лексики частотні слова мають, як правило, не одне значення. Більшість слів китайської мови багатозначні. Властивість слова мати кілька значень називається багатозначністю або полісемією 多义性 *Duōyìxìng*.

При полісемії всі значення слова, так чи інакше, пов'язані, утворюють певну семантичну структуру. У лінгвістиці прийнято виділяти кілька видів полісемії: радіальна (похідні значення утворюються шляхом розширення одного значення – центрального); ланцюгова (початкове значення слова, розширюючись, утворює нове значення, а те, в свою чергу, утворює наступне, і т. ін.); радіально-ланцюгова (найбільш поширений вид багатозначності, що поєднує в собі два попередні види) (Левицький, 2006, с. 82-83).

Розглянемо основні типи полісемії в китайській мові:

1. Ланцюговий – кожне наступне значення впливає з попереднього. Багатозначність слово набуває не відразу, слова не народжуються багатозначними. Візьмемо як приклад вихідний елемент 锄 *chú* “сана”, “цанка” (інструмент для розпушування ґрунту і знищення бур'янів). Від нього розвинулося друге значення “санати”, “полоти” — 锁草 *chúcǎo* «полоти сорники», третє значення «викоріювати», “знищувати” – 锄奸 *chújiān* “знищувати зрадників”

Ланцюгова полісемія – такий тип полісемії, при якому кожне нове значення мотивовано іншим найближчим до нього значенням. Всі значення мотивовані центральним вихідним. Даний тип полісемії називається «радіальним» оскільки усі похідні значення “розходяться” як би радіусами від основного – центрального.

Наприклад, слово 网 Wǎng має наступні значення: 1) пристосування з перехресних ниток для лову риб, птахів: 渔网 Yúwǎng; “рибальська сітка”, “невід”; 2) сітка, сітчасте плетіння, пристосування різного призначення з перехресних ниток, мотузок, дроту: 排球网 Páiqiú wǎng “волейбольна сітка”; 3) 蜘蛛网 zhīzhūwǎng “павутина”.

Сукупність усіх похідних значень слова утворює семему, в даному випадку семему 网 wǎng. У цьому прикладі переносне значення розвинулося з четвертого – прямого. А четверте значення пов’язаний безпосередньо з першим. Даний тип полісемії називається радіально-ланцюговий, оскільки окремі значення пов’язані між собою по радіальному типу, а інші по ланцюговому. Він є найбільш типовим.

Таким чином, радіально-ланцюгова полісемія – система значень багатозначного слова, в якій поєднуються радіальна і ланцюгова полісемія.

Встановити основне значення багатозначного слова не завжди просто. тому часто доводиться звертатися за допомогою до стародавніх словників.

Візьмемо, наприклад, односкладову лексичну одиницю 香 Xiāng. Її основне значення, зафіксоване в словнику: *аромат, пахоці; ароматний, запашний, павуковий, приємно пахнути*. Надалі від нього розвивається значень “ароматна речовина, пахоці, ладан, фіміам, курільна свічка”, а також “духи”. Ароматні трави і запавні речовини, володіючи приємним запахом, доставляють людям задоволення, комфорт, гарне самопочуття. Звідси розвинулося нове значення “солодкий”, “міцний”, “глибокий” (про сон). У сучасній мові можна сказати 睡得香 Shuì dé xiāng “спати солодко, міцно”. Далі з’явилося четверте значення “смачний, апетитний, приємний на смак”, “прекрасний, красивий” (про життя), про гарну репутацію також можна сказати xiāng. Ще є значення “дружний, гарний; ладити”. Згодом семантичний розвиток призвів до появи нового значення – дієслівного – “цінуватися”, “мати попит”.

Дієслова з особливо широкою семантикою. У китайській мові є ряд багатозначних слів з особливо широкою семантикою, як, наприклад, дієслова 开 Kāi, 打 dǎ, 发 Fā. Залежно від поєднання з різними словами вони перекладаються по-

різному, тому їх можна образно назвати 神秘的动词 *shénmì de dòngcí* “чарівними дієсловами”.

Дієслово 打 *dǎ* має 24 значення. Основне значення “бити”, “стукати”, яке реалізується в наступних словосполученнях: 打鼓 *dǎgǔ* “бити / ударяти в барабан”.

Створюючи за допомогою різних інструментів, пристосувань, предметів, людям доводилося стукати, ударяти. Тому замість 做一把刀 *Zuò yī bǎ dāo* “зробити ніж” можна також сказати 打一把刀 “*Dǎ yī bǎ dāo*”. Це значення “робити”, “виготовляти”, “робити щось особливим чином” вже стало, переносним для 打 *dǎ*: 打家具 “*Dǎ jiājù*” “виготовити меблі”. Дане похідне значення реалізується лише в таких словосполученнях, де маються на увазі предмети, зроблені з дерева або металу, деякі продукти харчування (наприклад, воно не зустрічається зі словами 点心 *Diǎnxīn* “тістечко” 沙发 *Shāfā* “софа”, оскільки софа – м’які меблі, а тістечко не можна перевертати на сковороді так само, як млинці).

Але можна робити і інші речі, наприклад, 打毛衣 *Dǎ máoyī* “в’язати светр”. Значення “в’язати” само по собі вже не має зв’язку зі значенням “бити”, воно розвинулося на основі значення “робити”. Стали можливими поєднання 打草鞋 *Dǎ cǎoxié* “плести ланті”.

Але не можна вживати в цьому значенні зі словами 布 *Bù* “матерія”, 衣服 *Yīfú* “одяг”, 床单 *Chuángdān* “простирadlo”.

Таким чином, похідне значення “в’язати”, “плести” пов’язане з основним через проміжне, переносне. У даних прикладах з дієсловом 打 *Dǎ* має місце ланцюхова полісемія. Кожне нове значення мотивовано іншим – найближчим до нього значенням, але крайні значення можуть і не мати загальних компонентів.

Закони розвитку значення слова. В ході розвитку лексики значення слів змінюються, причому це відбувається за такими основними законами: 1. Звуження – є перехід від більш загального до більш конкретного: 汤 *tāng* гаряча / кип’ячена вода – суп, відвар; 2. Розширення – відбувається перехід від приватного до більш загального: 嘴 *zuǐ* дзьоб птаха – рот, уста; 3. Зміщення. Зсув значення є його

зміна. Воно має різновиди: метафора і синекдоха. При метафорі відбувається перенесення найменування того чи іншого предмета або явища на інший предмет або явище, в основі лежить їх подібність за формою, зовнішнім виглядом, становищем.

Метафоричні перенесення найменування особливо інтенсивно зачіпають такі групи лексики, які відносяться до частин організму, природним явищам, тваринному світу, одязі, наприклад: 风声 *fēngshēng* *вумтя вітру* – *чутка, чутки, звістки*.

Особливим видом перенесення, тобто зсуву значення, є синекдоха. При цьому, називаючи частину, мають на увазі ціле, або, називаючи ціле, мають на увазі його частини. В основі синекдохи лежить суміжність.

Суттєвою ознакою синекдохи є кількісна ознака співвідношення: співвідноситься те, з чого переносять найменування, і те, на що переносять найменування, один член такого співвідношення завжди більше, ширше, інший – менший, наприклад: 花 *huā* квітка: 一朵 香花 *yī duǒ xiānghuā* *запашна квітка*; 花 *huā* все квітучі рослини: 种花 *zhǒng huā* *розводити квіти*.

Антонімічні прикметники і полісемія. Словниковий опис ряду антонімічних пар прикметників показує, що вони мають схожу, однакову структуру полісемії, наприклад, пара 上 *shàng* *верх*, 下 *xià* *низ*.

Однакова структура полісемії:

上 *shàng* *верх*: 1. Верхній, що знаходиться високо – 上游 *shàng yóu* *верхня течія*; 2. Вищий, кращий – 上等 *shàng děng* *вищий сорт*; 3. Минулий, перший – 上次 *shàng cì* *минулого разу*, 上半年 *shàng bàn nián* *перше півріччя*; 4. Підніматися; підйом – 上楼 *shàng lóu* *піднятися наверх*; 5. Йти – 上班 *shàng bān* *йти на роботу*.

下 *xià* *низ*: 1. Нижній, що знаходиться низько – 下游 *xià yóu* *нижня течія*; 2. Нижчий, найгірший – 下等 *xià děng* *нижчий сорт*; 3. Наступний, майбутній – 下次 *xià cì* *наступного разу*, 下半年 *xià bàn nián* *друге півріччя*; 4. Спуститися; спуск – 下楼 *xià lóu* *спуститися вниз*; 5. Йти – 下班 *xià bān* *йти з роботи*.

Полисемію відрізняють від омонімії. Значення полісемантів етимологічно пов'язані між собою. Омоніми однакові лише у написанні, проте не мають нічого спільного в своїх значеннях. У словниках омоніми даються в різних словникових статтях, різні ж значення одного багатозначного слова наводяться в одній словниковій статті.

1.2 Аналіз китайського полісемічного слова «道»

У більшості мов існує явище – одне слово з багатьма значеннями. Причина виникнення багатозначного явища полягає в тому, що когнітивна модель змінюється і концепція розширюється, за допомогою метафори, метонімії, перифрази та інших форм, загальноживані слова відображені від конкретного до абстрактного в інших концептуальних конструкціях.

Тлумаченням різних значень ієрогліфів китайські філологи займалися ще в доцінську епоху, ця робота не припиняється й донині.

Прикладом полісемії виступає термін 道. Так, в енциклопедії «Духовна культура Китаю» знаходимо таке трактування даного терміну: підхід, графік, функція, метод, закономірність, принцип, клас, вчення, теорія, правда, мораль, Абсолют. Далі в статті розкриваються основні трактування і використання даного терміну в різних філософських системах (Колодко, 2004, с. 220-226).

Подивимося значення ієрогліфа 道 Dào в різних словниках. В етимологічному словнику Цзи юань ча сюнь знаходимо таке значення: в початковому варіанті написання голова (ватажок) 首 розташовувалася між двома частинами ієрогліфа 行 проїжджа дорога, рухатися, подорож), що означало шлях як такий і провід, ведення за собою (Qiuyan, 2022).

Таким чином, розуміння терміна 道 як шляху, підходу, принципу, теорії, методу, а також вчення виправдано його початковим значенням, розширеним за принципом метафоричного перенесення: вести за собою буквально, фізично – вести за собою духовно, несучи людям якість вчення.

Звернемося до сучасних словників. Словник Сінхуа Цзидянь ресурсу chaziwang.com дає 14 значень ієрогліфа 道, деякі з яких перетинаються: 1) шлях, дорога, напрям, канал (наприклад, збуту), тракт; 2) правило, принцип, закон; 3) наукова або релігійна концепція; 4) спосіб, прийом, метод, техніка; 5) даоська школа (протягом періоду Чуньцю і Чжаньго, основними представниками якого були Лао-цзи і Чжуан-цзи); 6) даоська релігія, даосизм (одне з найважливіших релігійних течій Китаю, яке виникло в епоху династії Східна Хань); 7) деякі релігійні секти; 8) говорити, розповідати; 9) висловлювати свої почуття за допомогою мови; 10) лінія, смуга (наприклад, слід від олівця); 11) адміністративно-територіальне утворення в Китаї (в період династії Тан рівне сучасним провінціям, в період династії Цин і початку Китайської республіки – входить до складу провінції); 12) адміністративно-територіальні утворення деяких держав; 13) рахункове слово, класифікатор; 14) загальноприйняте найменування одиниці виміру “сантиміліметр” (Chaziwang, 2022).

Китайсько-український словник виділяє три значення ієрогліфа 道: 1) шлях, русло, правило, вчення, дао, лінія, класифікатори; 2) адміністративна одиниця; 3) говорити (Колодко, 2004, с. 178). Виходячи з будови даної словникової статті, різними значеннями полісемії 道 є значення під цифрою (1), а значення, зазначені в двох інших підпунктах, – омоніми. Однак як бачимо, в перелік слів (1) увійшло слово “вчення”, яке якимось чином співвідноситься за змістом зі словом «говорити», тобто значення (1) і (3) слова 道 можна розуміти не тільки як омоніми.

Професор Інституту Конфуція Цяо Юнь розглядає шляхи розширення значення поняття 道 під впливом культурних чинників, в результаті якого сформувалися його сучасні значення. Ясно, що значення *напрямок, маршрут* (наприклад, *навігаційний*) 航道 (*навігація + шлях*), *канал* (наприклад, збуту) 下水道 (*злив води + канал = каналізація*), *тракт* (в тому числі *травний*) 消化道 (*травлення + шлях*), *русло* 河道 (*річка + шлях*) та інші є результатом розширення основного поняття «шлях» на основі подібності.

Те ж саме можна сказати про *лінію, подрятини, межі, сліду* (наприклад, від олівця): 横道儿 (горизонтальний + лінія), 铅笔道儿 (олівець + лінія).

В якості класифікатора 道 використовується для довгих і вузьких предметів, що теж пояснюється перенесенням способу *дороги / лінії* як довгого і протяжного об'єкта на основі подібності: 一道河 (*одна + 道 + річка*), 万道霞光 (*десять тисяч + 道 + сонячних променів*). Зі значення *лінія*, як пише Цяо Юнь, з очевидністю народилося одне зі значень 道 як адміністративної одиниці: це те, що окреслено лінією, межею. Це також асоціюється з лінією захисту, стіною, воротами (Чжу Цзицин, 2017).

Звідси інші його значення в якості класифікатора: 两道门 (*дві + 道 + двері*), 三道防线 (*три + 道 + лінії захисту*). Розширення значення «лінія» на дію – *розташовувати в лінію* – призвело до того, що 道 придбав функцію класифікатора для подій або дій, що розташовуються в якомусь процедурному порядку: 吃四道菜 (*з'їсти + чотири + 道 + страви*), 省一道手续 (*пропустити + один + 道 + етап*). Дієслівні значення 道 *dào* *говорити* семантично пов'язане з одним з його споконвічних значень, а також з родинним йому словом 导 *dǎo* *вести за собою, вказувати шлях, керувати*, оскільки говоріння – одне з дій, вироблених в даному процесі. Звідси легко зрозуміти ще одне використання 道 в якості класифікатора – рахункове слово для запитань і завдань (наприклад, тестових): 五道题 (*п'ять + 道 + питань*), 一道命令 (*один + 道 + наказ*) (Qiao Yun, 2015, с. 133–135).

Таким чином, було розглянуто походження всіх значень полісемії 道 за радіально-ланцюговим принципом від одного первинного центрального значення, зазначеного в етимологічному словнику Шо Вень. Дане пояснення дозволяє вважати 道 *шлях* і 道 *говорити* не омонімами, а все-таки значеннями одного багатозначного слова.

1.3 Особливості семантики китайських багатозначних слів з точки зору контексту

Під час тлумачення китайських слів, слід враховувати різнотипність в вираженні між двома мовами, звертаючи уваги на поєднання і культурний зміст словосполучень, щоб визначити їх значення. В результаті здібностей китайських ієрогліфів до поєднання, вони можуть утворити відношення поперечного поєднання з багатьма словами, а також їх значення мають певну абстракцію і нечіткість, а в українській мові не можуть утворити дані поєднання. Під час перекладу необхідно звернути особливу увагу на те, що багатозначне явище може бути відображено короткими і загальноживаними словами. По довжині слів, чим коротше слова, тим більше значення.

Проаналізуємо переклад багатозначних слів на прикладі китайських слів 打 Dǎ і 意思 yìsi.

1. Початковий сенс китайського слова 打 Dǎ – “вдарити” і “бити”, наприклад: 打人 dǎ rén (*вдарити / бити кого*); 打钟 dǎ zhōng (*вдарити / бити в дзвін*) і т.д.

Більшість переносних значень і похідних значень китайського слова 打 dǎ пов’язана з дією рук, наприклад; “打水” dǎ shuǐ, “打针” dǎzhēn, “打鱼” dǎ yú, “打行李” dǎ xínglǐ і ін., потім за звичкою мають на увазі умовну назву різних дій, наприклад: “打中锋” Dǎ zhòng fēng, “打杂” dǎzá, “打官司” dǎ guānsī, “打比方” dǎ bǐfāng и др.

В українській мові слова “вдарити / бити” не мають такого значення, під час їх перекладу треба висловитися окремо різними українськими словами.

Спробуємо перекладати словосполучення з китайським словом “打”: 打杯子 – розбивати склянку; 打鼓 – ударяти / бити в барабан; 打针 – робити укол; 打柴 – рубати дрова; 打行李 – збирати речі / пакувати багаж; 打酒 – купити вино; 打鱼 – ловити рибу; 打中锋 – грати в центрі; 打井 – рити колодязь; 打水 – йти по воду / черпати воду; 打领带 – зав’язати краватку; 打草稿 – скласти чернетку; 打灯笼 – піднімати / нести ліхтар; 打扑克 – грати в карти; 打粮食 – убирати хліб; 打问号 – поставити знак питання; 打靶 – стріляти в ціль; 打比方 – проводити приклад; 打官腔 – говорити офіційним тоном; 打拳 – вправлятися в боксі / займатися боксом; 打手势

– показувати жестами / робити жест руками; 打杂儿 – виконувати підручні роботи; 打刀 – купувати ніж; 打伞 – розкривати парасольку; 打折扣 – робити знижку; 打电报 – посилати телеграму; 打官司 – вести судову справу / судитися з кимось; 打毛衣 – в’язати светр (Вейі, 2015).

Вищенаведені приклади висловлюють “нанести удар кому-небудь, зробити удар об щось”; “припинити що-небудь негативне, чий-небудь негативні дії”; “сильним рухом, відразу почати робити що-небудь”.

Цікаво, що слово 打 в китайській мові також вживається як прийменник (такі, як прийменники “з”, “зі”). Наприклад, 打明儿起 (починаючи з завтра), 打这儿往东走 (йти звідси на схід), але в китайському словнику вважають його омонімом. Час і простір практично є продовженням без початку і без кінця, будь-яка тимчасова ділянка є результатом штучного поділу.

Отже, визначення багатозначних слів спирається на контекст. Як правило, люди на однаковому культурному тлі можуть правильно визначити семантику в певній ситуації, а люди на різному культурному тлі спілкуються один з одним, на їх семантичне визначення та розуміння часто впливає культурна модель. Для китайців, під час вивчення українських слів, особливо багатозначних, необхідно перш за все, зрозуміти їх культурний сенс, звертаючи увагу на зменшення, розширення або виникнення семантичного відхилення їх значень.

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи перший розділ, можемо зробити наступні висновки.

Вивчаючи полісемію як мовне явище, було з’ясовано, що існують різні визначення полісемного слова, найбільш вагомим, на нашу думку є наступне: полісемне слово – це слово, яке має більше ніж одне значення; це сукупність сем, які перебувають в епідигматичних відношеннях, тобто асоціативно-дериваційних зв’язках між словами за формою і змістом.

Було розглянуто походження всіх значень полісемії 道 за радіально-ланцюговим принципом від одного первинного центрального значення, зазначеного в етимологічному словнику Шо Веня. Дане пояснення дозволяє вважати 道 *шлях* і 道 *говорити* не омонімами, а все-таки значеннями одного багатозначного слова.

Досліджуючи особливості семантики китайських багатозначних слів з точки зору контексту, було визначено, що семантика обумовлена контекстом і залежить від контексту. Слова що ввійшли в конкретну мовну ситуацію, в повній мірі проявляють семантичне різноманіття. Визначення багатозначних слів спирається на контекст.

РОЗДІЛ 2

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІСЕМІЇ У КИТАЙСЬКОЇ МОВИ: КОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ

2.1 Специфіка тлумачення китайської полісемії в комічному контексті

У сучасному суспільстві відбувається швидкий розвиток міжкультурної комунікації. Займаючись професійною діяльністю, люди часто використовують гумор для створення більш невимушеної атмосфери. У той же час проблемою міжкультурного спілкування часто стає нерозуміння певних культурних особливостей, зокрема гумору.

Культурні та релігійні відмінності призводять до того, що над одним і тим же жартом сміються не всі. Знання цих відмінностей істотно підвищить ефективність застосування гумору і знизить ризик комунікативних помилок.

Багатозначність деяких ієрогліфів дозволяє використовувати їх в різних контекстах, не пов'язаних між собою. Поєднання двох різних контекстів в один народжує безліч культурних явищ. До таких явищ належать: анекдоти, каламбури, загадки, мовна гра, гумор, меми і т.д.

Лінгвістичні і лінгвокультурні дослідження анекдоту представляють інтерес в силу того, що цей жанр фольклору є найбільш продуктивним і відображає особливості лінгвокультурного середовища.

В.В. Хімік підкреслює, що важливою жанровою ознакою анекдоту є стереотипність форми, змісту і функціонування. Розв'язка анекдоту завжди повинна бути короткою, несподіваною, парадоксальною. Саме в кінці тексту і міститься те, що робить анекдот смішним (Хімік, 2012)

Л.В. Косінова, вивчаючи китайський комічний дискурс, зазначає, що китайський анекдот за своїми базовими характеристиками схожий з анекдотами інших країн. У той же час він володіє такими національно-специфічними особливостями, як обсяг (тексти можуть бути короткими і відносно довгими, що

досягають більше 500 ієрогліфів); в разі письмової фіксації – наявність назви; використання специфічних мовних засобів створення комічного ефекту (Косінова, 2015).

Таким чином, до анекдотів можна віднести ті тексти, які володіють наступними характерними рисами: комізм, що найбільш чітко відбивається в фіналі; стислість, лаконічність і доступність.

Наявність комічного ефекту – головна умова анекдоту. Наприклад, часто гумор, заснований на полісемії, висміює іноземців, які потрапляють в безглузді ситуації через незнання альтернативних значень слів. Відомий анекдот, наприклад, про іноземця, який прийшов на весілля до друга-китайця, і який зробив комплімент красі нареченої. Наречений відповів гостю як істинний китаєць, словом 哪里 (笑话集, 2022), одночасно позначає як *«та де вже там / да що Ви»* (стандартна відповідь на комплімент, скромно його відкидаючи), так і питальне слово *«де?»*. Іноземець, сплутавши ці два значення, почав перераховувати, *де у нареченої краса*.

Схожий анекдот, який використовує два значення слова 方便 Fāngbiàn – *“ходити в туалет”* і *“зручний, комфортабельний”*: іноземець, який дізнався спочатку перше з цих двох значень, був сильно збентежений, коли китайські колеги запропонували прийти до нього в гості, коли йому буде 方便 (зручно) (笑话集, 2022). Він зрозумів це так, що *до нього прийдуть, коли він буде в туалеті*.

А в наступному жарті через подвійний сенс ключового дієслова головні герої історії потрапляють в курйозну ситуацію. Мова йде про дієслово 理, першим значенням якого є *впорядковувати, регулювати*, в тому числі *стригти (волосся)*, другим – *звертати увагу на ..., зважати на ...*. Головна героїня – міс 头发 (волосся) закохалася в містера 剪刀 (ножиці). Кожен день вона плакала, признавалася йому в любові, питала, чому він не звертає на неї увагу (不理她), в результаті молодий чоловік пішов їй назустріч і підстриг її (理了她) (笑话集, 2022).

Каламбури. Каламбур – це жарт, заснований на смисловому об’єднанні в одному контексті або різних значень одного слова (полісемія), або різних слів і

словосполучень, тотожних або схожих за звучанням (омонімія, паронімія) (Словник іншомовних слів, с. 427).

Полісемія, або багатозначність, - це поняття, що означає наявність у мовної одиниці двох або кількох значень (Кочерган, 2001, с. 144).

“个人在屋子里打麻将,警察来了为什么带走5个人==>因为他们打的人叫»麻将” – *Чотири людини в кімнаті грають в маджонг. Чому поліція їх заарештувала? – Тому що людину, яку вони били, звать Маджонг (笑话集, 2022).* – Тут мовна гра виникає в результаті того, що ієрогліф 打 має два значення: «*грати*» і «*бити*».

Двозначності (каламбури) (一词双关) використовуються також і в віршах для розширення простору сенсу. Так, наприклад, китайський термін 双关 (каламбур, двозначність) зазвичай не має підтексту, пов'язаного з гумором, і має на увазі просто наявність другого / іншого сенсу, який переховується за тим, який лежить на поверхні.

Чжу Цзицін (китайський есеїст, поет і літературознавець початку ХХ ст.) в одній зі своїх робіт “Приклади багатозначності в поезії” наводить як приклад вірш «行行重行行» (“*Іду і знову йду*”) зі збірки “19 стародавніх віршів” (古时十九首). У ньому ієрогліф 远 (далеко) в рядку 相去日已远, 衣带 日已缓 (*Один від одного вже далеко, одяг і пояс стали вільніше*) в контексті фрази “*йду і знову йду*”, з одного боку, читається буквально: «далеко». Однак 远 має також значення “довгий” в сенсі часу. Таким чином, завдяки його багатозначності виявилось можливим одним рядком висловити відразу два сенсу: герой вірша знаходиться не тільки далеко, але і дуже довго в розлуці з улюбленим другом. А в зв'язку з цим і в другій частині вірша 衣带日已缓 (*одяг і пояс стали вільніше*) читається те, що людина схудла від довгого шляху, і одночасно, що схудла, постарів (так як пройшло вже багато часу з дня розлуки) (Чжу Цзицін, 2014).

Візьмемо приклад з дуйлянь – парних написів, що вивішуються з двох сторін від дверного отвору. Ось один із прикладів: 未出土时便有节, 及凌云 处尚虚心 (букв. *Ще не вийшов із землі, а вже має колінце (节), прямуючи вгору, все ще [має]*

порожнє серце / серцевину (虚心). Цей дистих відсилає до вірша «Оспівуючи бамбук» сунського поета Сюй Тінюня: 未出土时先有节, 便 凌云去也无心 (букв. “Ще не вийшов із землі, а вже має колінце (节), а спрямовується увись, також не має серця / серцевини (无心)”).

На перший погляд, в дуйлянь оспівується бамбук, проте насправді мова, звичайно ж, не про нього, а про людські якості і прагненнях. Китайському читачеві очевидний прихований зміст написаного: ієрогліф 节, що має пряме значення “колінце бамбука”, має також значення “моральні підвалини, цнотливість”, що виявляється в біном 节操. Ієрогліф 虚 “порожній”, що має на увазі порожнину всередині бамбука, має інше значення – “скромний, великодушний, тактовний”, присутнє в біном 谦虚. Таким чином, рядки про будову рослини можна також розуміти так: “Хто спочатку поміркований, той, і досягнувши висот, залишається скромним” (Вей Ецзу, 2016).

Сяншен 相声 – китайський національно-специфічний гумористичний жанр. Це мистецтво, що вперше з’явилося в часи правління династії Цин (1644-1912 рр.), яке розвивалося протягом багатьох століть і зазнало численних змін з часів своєї появи. Воно було популярно серед публіки як в епоху правління династії Цин, так і в даний час.

Традиційно сяншен є монолог, діалог, рідше полілог. Найпоширеніша форма – діалог – має на увазі наявність амплуа акторів і чіткий розподіл ролей між ними: один веде основну думку жарту, другий погоджується або не погоджується з першим, закінчує його історію. Діалог включає в себе розповідь анекдотів і скоромовок, виконання пісень і пародій, вживання гри слів і використання всіляких механізмів, що викликають ефект комічності. В даний час даний жанр являє собою короткі гумористичні сценки на гостросоціальні теми.

У наступному прикладі можна спостерігати мовну гру, засновану на словах 书 *shū* “книга” і 叔 *shū* “дядько”. При цьому виникнення даного жарту також сприяє багатозначність слова 看 *kàn*, яке передає значення “дивитися” і “читати” в поєднанні 看书 *kànshū*, наприклад: 你喜欢看书. – *Ти любиш читати книги; 我喜欢*

看书. – *Я люблю читати книги; 太好了, 叔也喜欢让你看, 来, 看看叔, 来, 来, 看叔啊!* – *Прекрасно, дядечко теж любить, коли ти на нього дивишся. Давай-ка, поглянь на дядечка, подивись-но!*

Полісемія також проявляється в багатозначності однієї лексичної одиниці і розглядається як потенційна основа для жарту. До даної категорії відносяться як слова в переносному значенні, так і слова, що мають різне значення в залежності від контексту.

У наведеному нижче прикладі слово 熬着, що має пряме значення “*томити, довго гасити*”, використовується в значенні “*нудитися, страждати*”, наприклад:

这么大岁数 了. – Такий старий; 六十三了, 你瞧瞧. – Уже 63 роки, ти подивись; 还在这儿熬 着. – А все ще тут нудиться.

Слово 走 *zǒu* є універсальним прикладом полісемічної лексичної одиниці, наприклад: 我问你. 天津外环线让不让走? – *Поставлю тобі питання. Чи можна їхати (йти) по тяньцзіньських залізничних коліях?; 天津德外环线? – Шляхами в Тяньцзіні?; 让不让走? – Чи можна їхати (йти)?; 可以走啊. – Можна; 是不是谁都能走? – Усім це можна?; 都行啊. – Усім; 凭什么我不能走. – Я ні за що не зможу поїхати (піти); 您可以走. – Ти міг би; 对“死”我算我的事, 对不对. 我 走, 怎么了? 我就走了怎么了? – Я сам вирішую, коли мені вмирати, так? Піду я, що тоді? Ось піду по шляхах, і що тоді? (笑话集, 2022).*

В даному випадку обігрується різниця в значеннях 走 *zǒu* “*ходити*” і “*їхати*” (в транспорті). Потрібно відзначити, що подібна лексична багатозначність притаманна великій кількості слів китайської мови.

Загадки. Наприклад, ієрогліф 熟 (*shóu* або *shú*) має кілька значень, серед яких “*варитися, приготуватися*” (про їжу) і “*добре знати / бути добре знайомим з ким / чим*”. На основі цих двох значень народилася наступна загадка: “*Зустрілися 2 шматка м’яса: один варився (熟) 5 хвилин, інший варився 7 хвилин. Зустрівшись,*

вони не привіталися і розійшлися. Чому?” (笑话集, 2022). Відповіддю до цієї загадки буде фраза “вони 不熟 (*bù shú*) – вони не знайомі”.

Як потрібно було прийти до цієї відповіді? Згадаймо, що 熟 одночасно означає “бути знайомим” і “зваритися”. В умови загадки сказано, що обидва шматка варилися дуже недовго: 5 і 7 хвилин, тобто були ще не провареними, що по-китайськи якраз і називається 不熟 (*не готовий, що не зварений*), що є повним аналогом фрази “не знайомі”. Тут може виникнути сумнів, чи є дієслова 熟 в цих двох значеннях омонімами або двома значеннями одного полісемантів.

Для відповіді на це питання розглянемо їх антоніми. Як не дивно, для обох значень – *приготоване і знайомий* – дієслово 熟 має один і той же антонім 生, у якого одне зі значень *сире, непроварене, незасвоєний*, а інше – *незвичний, незнайомий* (наприклад, 生客 – букв. *незнайомий гість, невідомий відвідувач*, або 生词 – *нові / незасвоєні слова*). Антонімами ці дієслова є ще в одному значенні: 熟 – *зрілий, дозріти* (成熟的 – букв. *став зрілим*), 生 – *незрілий* (наприклад, 生葡萄 – *незрілий виноград*). Все це говорить про те, що різні значення слова 熟 мають одне спільне ядро, як і різні значення слова 生.

Інтернет-дискурс. У сучасному інтернет-просторі з’являються меми, що використовують багатозначність китайських ієрогліфів в “трі слів”. Зокрема, вірусне поширення набули речення, в яких один ієрогліф повторюється від трьох до п’яти разів поспіль, при цьому ці речення абсолютно осмислені і граматично правильні. Справа в тому, що кожен з цих ієрогліфів має по кілька значень і граматичних ролей (дієслово, прийменник, суфікс, фамільний ієрогліф і т.д.).

Розглянемо перший приклад: 今天下雨, 我骑车差点摔倒, 好在我一把把把把把住了.

Ієрогліф 把 має значення: 1) дієслова (*міцно тримати, схопити, взяти*); 2) прийменника, що вводить знахідний відмінок; 3) іменника (*ручка, рукоятка*); 4) класифікатора (*пригоршня, разок*).

Таким чином, набір з чотирьох однакових ієрогліфів розпадається на різні смисли відповідно до положення в реченні (прислівник – прийменник + іменник – дієслово): 把 (за раз / одним махом), 把把 (показник знахідного відмінка + рукоятка) 把住 (схопити).

Отже, переклад речення такий: *“Сьогодні йшов дощ, я мало не впав з велосипеда, добре ще, що відразу схопився за рукоятку (керма)”*.

Ще один подібний приклад гри з полісемією: 来到杨过曾经生活的地, 小龙女动情地说: “我也想过过过过过的活 – побудований на багатозначності ієрогліфа 过 guò.

Значення, використані в цьому реченні: 1) дієслово (проживати, проводити); 2) дієслівний суфікс (вводить значення доводилося що-небудь робити 想过 – думав, хотів; 过过 жив, проводив життя); 3) фамільний / іменний ієрогліф Го 过 guò.

Якщо врахувати всі ці значення при перекладі, виходить фраза: *«Прийшовши на місце, де колись жив Ян Го, молодша дочка дракона з хвилюванням сказала: Я теж раніше хотіла жити таким життям, яким колись жив Го»*

Отже, нелінійний текст може бути створений не тільки за допомогою метафор, культурних підтекстів, конотацій і інших прийомів, але і за допомогою багатозначних слів, відповідних у даному контексті усіма своїми значеннями. На цьому будуються каламбури в багатьох мовах, однак особливий лад китайської мови дозволяє складати не тільки жарти. На багатозначності будуються і загадки, і незвичайні меми та надається особлива глибина поетичним творам.

Вивчення полісемії в Китаї існувало у вигляді філологічного коментаря до канонічних текстів ще в доціньську і ханьську епоху. Як показують дослідження китайських філологів, поети використовували полісемії в своїх творах ще у II ст. н.е. Ця культурна звичка не зникла ні з реформами мови, ні з поширенням Інтернету і процесом глобалізації.

2.2 Стилiстичнi особливостi багатозначних слiв у китайському гумористичному контекстi

Кожному народу властива своя картина свiту, з її нормами поведiнки, iдеалами, принципами. Комiчна картина свiту – це один iз складових елементiв нацiонального характеру. Вона є фрагментом «загальної емоцiйної картини свiту, iнкорпорованої у її структуру, сутнiсну основу якої складає сукупнiсть образiв комiчного (предметiв, явищ, властивостей, ситуацiй тощо), що вiдхиляються вiд стереотипного сприйняття навколишнього свiту, вiд нормативних життєвих цiнностей i викликають комiчний ефект.

Комiчна картина свiту є складним механiзмом, i тому успішне гумористичне спiлкування може проходити лише мiж комунiкантами зi схожими комiчними картинами свiту. У разi розбiжностi комiчних картин спiврозмовникiв комiчний ефект слабшає.

Важливою особливiстю китайської мови є полiсемiя. Односкладовi слова найчастiше, крiм спецiальної термiнологiї, полiсемантичнi. Тому визначити значення, у якому слово вжито, буває складно. У мовленнi це часто призводить до комiчного ефекту.

Багатозначнi слова – одне з найцiкавiших мовних явищ у мовнiй комунiкацiї. Їхнє конкретне значення зазвичай вiдображається лише у певному контекстi, тому при комунiкацiї люди можуть плутати iєрогліфи та їх значення, даючи несподiванi вiдповiдi, чим викликають ефект гумору (Кочерган, 2001, с. 204).

Складнiсть розумiння полiсемiї полягає в тому, що багатозначнi слова мають прямий та переносний змiст вiдповiдно до найменування предметiв об'єктивної дiйсностi. Тому в аспектi рiзних лексичних зв'язкiв явище полiсемiї може виявлятися в стилiстичних засобах, як каламбур, метафора, неологiзм, фразеологiзм, для того, щоб надати мовi емоцiйного забарвлення.

Комiчне завжди було одним iз предметiв стилiстичного дослiдження, воно притаманне природi людини, характерне для народного духу.

Китайські вчені відзначають різницю у китайському та європейському розумінні гумору, у зв'язку з чим часто виникають складнощі у розумінні гумористичних текстів.

Розглянемо детально стилістичні особливості полісемії у комічному дискурсі на прикладі китайських анекдотів:

а) Каламбур – це вид гри слів з використанням в одному контексті різних значень одного слова або різних слів або словосполучень, подібних до звучання (Словник іншомовних слів).

У китайських анекдотах, як і в анекдотах будь-якого іншого народу, персонажами можуть виступати як люди, так і тварини. Персонажем може виступати відома історична особистість або персонаж фольклору. У цьому полягає одна з особливостей китайських анекдотів. Використовуються історичні особи Китаю та популярні персонажі міфів та казок. Причому, більшість історичних персонажів, які з'являються у анекдотах, є широко відомими особистостями.

Розглянемо приклад китайського анекдоту, у якому читачеві необхідно не тільки враховувати багатозначність слова, а й знати основи філософії, релігії та історії Китаю. У цьому випадку йдеться про використання каламбуру для акцентування уваги читача на кумедній ситуації.

Наведемо приклад: “老子”是谁; 儿子：今天考历史，问“老子”是谁，可我怎么也想不起来; 父亲：笨蛋，天天见面还会忘记; “老子”就是我。(Zhongwen, 2022).

(Хто такий Лао-цзи Син: Сьогодні у нас був тест з історії, і я ніяк не міг пригадати відповідь на питання про те, хто такий Лао-цзи. Батько: Ну і дурень ти! Якщо вчитель мав на увазі філософа – то вчити треба було краще, а якщо він мав на увазі «хто старший у домі», то як же ти міг забути? Адже ми з тобою зустрічаємося щодня. «Лао-цзи» – це я).

При розумінні анекдоту необхідно мати на увазі багатозначність значення “老子”. Справді, слово 老子 може мати значення «старший», «батько», «голова сім'ї», «старець». Але ще так звали одного з найвідоміших китайських філософів, основоположника релігійно-філософського напрямку «даосизм». Він вважається

автором одного з найвідоміших древніх трактів про моральність, культуру, взаємини людей, внутрішній зміст людини, зокрема «Дао де цзін». У даному анекдоті існують обидва поняття, і саме на цьому будується гумористичний зміст.

Наведемо інший приклад використання каламбуру: 一天我去王老太家出诊，看看我上次开的止咳糖浆效果如何。一进门，看到王老太站在屋中央前后左右地摇晃着身子，旁边是我开的糖浆，还有白开水。“您这是在作什么呢？”- 我好奇的问。；“准备喝糖浆啊！”- 王老太说。“那您……？”王老太：“你看，你看，这糖浆的说明上不是写着嘛：“服用前摇晃”！！！”*(Якось я прийшов до хворої тітоньки Ван, подивитися на результат мікстури від кашлю, яку я прописав минулого разу. Як тільки я увійшов, побачив тітоньку Ван, яка стояла посеред кімнати і гойдалася в різні боки, поряд стояла прописана мною мікстура та ще склянка кип'яченої води. «Ви що це робите?» – здивовано спитав я. “Готуюсь випити сироп!” – відповіла тітонька Ван. “А тоді Ви ....?” Тітонька Ван сказала: «Погляньте, хіба в інструкції до мікстури не написано «перед вживанням збовтувати (качатися)».*

Каламбур представленого анекдоту побудований на двох досить близьких значеннях слова 摇晃 – «хитатися, розгойдуватися» і «збовтувати, струшувати»).

При створенні каламбурів можуть використовуватися семантичні властивості китайської писемності. Оскільки китайські ієрогліфи, як правило, є семантично значущими словниковими одиницями, це дозволяє використовувати перестановку компонентів слів або словосполучень як основу для гри слова.

Наведемо приклади: 谁的蛋坏了？几个领导到某地开会，当地习惯早餐是馒头，稀饭并且每人一个鸡蛋。这天早餐，一个领导剥开一个鸡蛋，是坏的，就跟服务员小姐说：“给我换一个，这个鸡蛋坏了。”不一会儿，小姐回来了，可是忘了是哪个人了，就高声喊了起来：“谁的蛋坏了？”众领导沉默不语。小姐又喊了一句：“谁的蛋坏了？”- 还是没人答应。这时，餐厅主人过来对服务员说：“你这小姑

娘真没礼貌！应该这样问：“哪一位领导的蛋坏了？忽然，餐厅主人觉得这话不对劲，赶紧又改口又高声喊了一句：“哪位领导是坏蛋？” (Kaixin:

<http://www.xiao688.com>). *(Декілька начальників приїхали в якусь область на збори, у цій місцевості було прийнято, щоб на сніданок були пампушки, рідка каша, а також кожній людині по одному курячому яйцю. Цього ранку один з начальників очистив яйце, воно виявилось протухлим, тоді він сказав офіціантці: "Принесіть мені інше яйце, це яйце зіпсоване". Минуло трохи часу, офіціантка повернулася, але забула, до кого треба підійти, і тоді вона голосно закричала: "Чиє яйце зіпсоване?". Усі начальники мовчали. Дівчина знову крикнула: "Чиє яйце зіпсоване?" – Як і раніше ніхто не відповів. В цей момент підійшов господар ресторану і сказав офіціантці: «Ти неввічливо запитуєш! Потрібно запитувати так: “У кого з начальників протухло яйце?”. Тут раптом господар ресторану відчув, що фраза звучить якось не так, швидко виправився і знову голосно сказав: Хто з начальників – сволота (тухле яйце)?).*

Основою комізму є багатозначність слова 坏蛋. Це слово можна розкласти на два компоненти: 坏 – “поганий”, “зіпсований”, “злий”, і хворий – “яйце”, “кулька”. У поєднанні ж два цих компоненти дають значення як “тухле яйце”, так і “негідник, мерзотник».

Наступний приклад: – 有没有旅游方面的书？ – 有一本“旅游指南” – 啊，对不起。我准备到北方去。(Kaixin). (– У вас є книги для мандрівників? – Є одна, туристичний довідник (буквально «покажчик на південь»). – А, ні, дякую. Я вирушаю на північ).

Каламбур представленого анекдоту будується на слові “指南”, який складається з двох компонентів: «指 – «вказувать», «направлять» та 南 – “південь”, «південний».

Необхідно мати на увазі, що стосовно китайської мови каламбур може полягати як у грі слів, так і у використанні діалектизмів, наприклад: 一个北京人来法

官离婚，他的妻子是温州人 原告：“法官，我坚决要求离婚，我同我妻子根本没有共同语言。” 法官接着说：“那没有关系，你们以一同去找个翻译嘛！” (Kaixin:

<http://www.xiao688.com>). *(Чоловік із Пекіна прийшов до суду вимагати розлучення зі своєю дружиною з Венчжоу. Позивач: Шановний суддя, я твердо вирішив розлучатися, ми з дружиною зовсім не знаходимо спільної мови. Суддя: Нічого страшного, ви можете знайти гарного перекладача).*

Жарт у цій ситуації будується на відмінності північного пекінського діалекту і діалекту Венчжоу.

Часто можна зустріти і порушення граматичних, пунктуаційних та стилістичних норм як способи створення мовної гри, наприклад:

有一个中学生很爱写错别字，有一次他去体会农村生活，一个月之后，他写了一封信给爸爸妈妈：爸，妈，我在这里生活得很好，我跟房东老大狼（娘）在一张床上睡，每天早上她都把我咬（叫）醒……他爸爸妈妈哭着跟别人说：—我的儿子天天跟狼睡在一起！快救救他！…… (Kaixin). *(Один китайський учень часто робив помилки в написанні ієрогліфів. Одного разу він поїхав у сільську місцевість. Після одного місяця життя в селі він написав лист батькам: тато, мамо, я живу тут дуже добре, я сплю зі старим вовком на одному ліжку, який кусає мене щоранку, мати й батько плачуть і кажуть: “Ой, мій син спить з вовком щодня, треба швидко врятувати його!”).*

В даному анекдоті припущені помилки в написанні ієрогліфів: замість слова “вовк” (狼) треба було написати “тітка” (딸), замість кусати (咬) необхідно було написати «кликати» (叫). У першому випадку, помилки допущені через схоже написання ієрогліфів “狼» і “딸”, тоді як у другому випадку, через схожість у вимові, тому що існує слово «交» (jiao) і “叫” (jiao), вони мають схожу вимову, але пишуться по-різному. У зв’язку з цим хлопчик написав ієрогліф «咬» (yao), що

схожий на написання з ієрогліфом «交» (jiāo). Ця плутанина в написанні ієрогліфів робить анекдот кумедним і національно специфічним.

Використання універсальних способів створення комічного ефекту під час міжкультурної комунікації збільшує ймовірність ефективного комічного впливу, проте не гарантує розуміння гумору співрозмовниками, це можливе за таких умов: збіг індивідуальних комічних картин світу співрозмовників; добрий рівень володіння іноземною мовою; знайомство із культурними реаліями країн-співрозмовників.

Б) Метафора – це алегорія, заснована на порівнянні, наприклад: “牛皮主要用来干什么?” 教师问班的学生。一个男孩举手回答说:”我知道, 老师, 是用来吹的!”。(Zhongwen youmo wang).

(Вчитель запитав учнів: “Для чого може використовуватися коров’яча шкура?”). Один учень підняв руку і відповів: Я знаю! Для того, щоб дмухати в неї!”).

Комічний ефект обумовлений метафорою “吹牛皮” – “хвалитися”. Для кращого розуміння розглянемо докладніше його компоненти: 吹 – “дути, віяти”, «надувати (повітрям), роздмухувати»; 牛 – “корова”, “коровій”; 皮 – “шкіра”, “хутро”. Отже, дослівний переклад цієї метафори – “надувати коров’ячу шкіру”.

Наведемо ще приклад: 老婆, 以后能不能少吃点榴莲? - 你不是总希望我做
个有味道的女人吗? (Kaixin). (- Дружина, не могла б ти надалі рідше їсти дуріан?)
- А хіба ти не хотів, щоб я була жінкою зі смаком?). Комізм анекдоту побудований на метафорі 有味道的女人. Дуріан – це тропічний фрукт, відомий своїм неприємним стійким запахом (Словник іншомовних слів).

Розглянемо компоненти словосполучення 有味道的女人: – 有 – «мати, володіти»; – 味道 – “смак”, “запах”, “витонченість”, “краса”; 的 – службова частка, що використовується для оформлення визначення, присвійності та ін; 女人 – “жінка”, “дружина”.

Метафоричний вираз 有味道的女人 можна дослівно перекласти як “жінка із запахом”, але також може розумітися у образному значенні як «жінка зі смаком».

В) Неологізми. Це слова, значення слів або поєднання слів, що з’явилися в певний період або використані один раз у будь-якому тексті або акті мови (Левицький, 2006, с. 74).

Оскільки в наш час анекдоти як жанр не втратили популярності, вони закономірно перейшли в інтернет, користувачі якого включають анекдоти сучасну лексику, тобто неологізми.

У наведеному нижче анекдоті використовується неологізм, пов’язаний із сучасною інтернет-культурою, так званий “мем”: «玉帝：“哪位爱卿给朕形容一下那孙猴子？” 太白金星：“一身黄毛，很是能打，总之一句话，很黄很暴力» (Kaixin: <http://www.xiao688.com>). *(Небесний імператор запитав: хто з шановних вельмож зможе дати мені опис Сунь Укуна? Його посланник Тайбай Цзіньсін відповів: «весь покритий жовтою шерстю, чудово бореться. Коротше кажучи, дуже жовтий та дуже жорстокий».*

Неологізмом є вираз “дуже жовтий і дуже жорстокий” (很黄很暴力 *hen huáng hen bàoli*). Цю фразу можна трактувати подвійно. Її образне значення – “відмінний”, “потужний”. Але в інтернеті ця фраза стала популярною після інтерв’ю про регулювання інтернету, що відсилає до порнографії в інтернеті. Двозначність значення досягається за рахунок того, що в китайській культурі словом «жовтий» традиційно позначаються порнографічні матеріали. Таким чином, адресат повинен мати знання в тому числі і про сучасну масову культуру, володіти Інтернет-лексикою, а також розуміти, як зрозуміти ці неологізми адекватно, без втрати комічного ефекту та емоційного забарвлення слів.

Г) Фразеологізми. Мовна гра в китайських анекдотах часто будується на використанні прецедентних висловлювань – ідіом, що являють собою загальноприйнятий вираз.

Наведемо приклад: 自然课老师问：—为什么人死后身体是冷的?没人回答。老师又问：—没人知道吗?这时，教室后面有人说：—那是因为心静自然凉。

(Викладач запитує: “Ви знаєте чому після смерті тіло людини стає холодним?”). Ніхто в аудиторії не відповів, але знайшовся один студент, який сказав, що тіло стає холодним, тому що спокійне серце саме робить тебе холодним (心静自然凉).

Як відомо, “心静自然凉” (xinjing ziran liang) – це китайська ідіома, яка означає «спокійне серце робить тебе холодним; спокійне серце – прохолодне відчуття». Лінгвокультурологічна специфіка анекдоту полягає у використанні китайської ідіоми, яка створює багатозначність при розумінні анекдоту.

Наведемо наступний приклад: 老师: 什么是“调虎离山”? 学生: 考试时老师被校长叫出去。(Kaixin). (Учитель: Що означає чен'юй “виманити тигра з гір”? Учень: Під час іспиту директор попросив вчителя вийти із аудиторії).

Ідіоматичний вираз 调虎离山 складається з наступних компонентів: 调 – “перекидати”, “пересувати”; “підганяти”; 虎 – «тигр»; «хоробрий», «лютий»; 离 – “від”, “на відстані в ...”; “розходитися”, “віддалятися”; 山 – “гора”; “гірський”. Дослівний переклад: пересувати тигра від гори. Словником також пропонується описовий переклад цього фразеологізму: “виманити тигра з гір”, “відвернути увагу (противника)”, “маневр, що відволікає”.

Отже, у гуморі спостерігається історія, культура, менталітет, національний характер, ціннісні орієнтири всього народу. Виходячи з того факту, що всі народи є різними щодо історії та культури, у кожного народу є своя власна картина світу. Картина світу – це те, як ми бачимо світ на власні очі. По цій “картині світу” утворюється особливе світосприйняття. Таким чином, мовна картина світу визначає культуру народу, у якій особливе місце посідає саме гумор.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи другий розділ, можемо зробити наступні висновки.

Досліджуючи специфіку тлумачення китайської полісемії в комічному контексті, треба зазначити, що при читанні текстів китайською мовою необхідно

враховувати не тільки історичні, культурні та інші реалії і конотації, але і всі похідні значення вживаних у тексті слів з метою виявлення в тексті додаткового сенсу.

Вивчаючи стилістичні особливості багатозначних слів у китайському гумористичному контексті, з'ясовано, що це одне з найцікавіших мовних явищ у мовній комунікації.

Конкретне значення багатозначних слів зазвичай відображається лише у певному контексті, тому при комунікації люди можуть плутати ієрогліфи та їх значення, даючи несподівані відповіді, чим викликають ефект гумору. Складність розуміння полісемії полягає в тому, що багатозначні слова мають прямий та переносний зміст відповідно до найменування предметів об'єктивної дійсності. Тому в аспекті різних лексичних зв'язків явище полісемії може виявлятися в стилістичних засобах, як каламбур, метафора, неологізм, фразеологізм, для того, щоб надати мові емоційного забарвлення.

ВИСНОВКИ

Отже, узагальнюючи дослідження, можемо зробити наступні висновки.

В першому розділі досліджено теоретичні засади визначення полісемії в китайській мові.

По-перше, досліджено полісемію як мовне явище. З'ясовано типи полісемії в китайській мові. З проведеного аналізу можемо констатувати, що існують різні визначення полісемного слова, найбільш вагомим, на нашу думку є наступне: полісемне слово – це слово, яке має більше ніж одне значення; це сукупність сем, які перебувають в епідигматичних відношеннях, тобто асоціативно-дериваційних зв'язках між словами за формою і змістом.

Полісемія як невід'ємна частина будь-якої мови широко поширена в китайській мові. Під час тлумачення китайських слів, слід враховувати різнотипність в вираженні між двома мовами, звертаючи уваги на поєднання і культурний зміст словосполучень, щоб визначити їх значення. В результаті здібностей китайських ієрогліфів до поєднання, вони можуть утворити відношення поперечного поєднання з багатьма словами, а також їх значення мають певну абстракцію і нечіткість, а в українській мові не можуть утворити дані поєднання.

По-друге, проаналізовано китайське полісемічне слово 道. В процесі аналізу було розглянуто походження всіх значень полісемії 道 за радіально-ланцюговим принципом від одного первинного центрального значення, зазначеного в етимологічному словнику Шо Веня. Дане пояснення дозволяє вважати 道 шлях і 道 говорити не омонімами, а все-таки значеннями одного багатозначного слова.

По-третє, охарактеризовано особливості семантики китайських багатозначних слів з точки зору контексту. Було визначено, що семантика обумовлена контекстом і залежить від контексту. Слова що вийшли в конкретну мовну ситуацію, в повній мірі проявляють семантичне різноманіття. Визначення багатозначних слів спирається на контекст.

У практичній частині дослідження наведені конкретні приклади використання полісемічних слів носіями китайської мови з метою створення гумористичних текстів. В якості такого роду текстів обрані приклади з анекдотів, а також творчості сучасних інтернет-користувачів (меми).

Китайські анекдоти – дуже великий пласт народної культури, що не втратив популярності в наш час. Анекдоти мають ряд специфічних особливостей, які надають їм емоційного забарвлення і роблять мову живою. Серед численних особливостей китайських анекдотів можна окремо виділити лексичні особливості, оскільки ця категорія є найбільшою, а її виразні можливості дуже великі. Так, до цієї категорії відноситься розмовна лексика, каламбури та неологізми. Вони заслуговує на пильну увагу дослідників, оскільки в наш час, завдяки активному поширенню інтернету, швидкість появи неологізмів зростає.

Полісемія в каламбурах, ідіомах, неологізмах та інших стилістичних засобах комічного дискурсу, є найважливішими носіями інформації про культурно-етнічний колорит та мовну картину світу носіїв мови, внаслідок чого вивчення та розуміння стилістичних зворотів у контексті таких «народних» комічних жанрів, як анекдот, сприяє кращого розуміння культурних та лінгвістичних особливостей китайської мови.

Таким чином, було встановлено, що більшість слів китайської мови багатозначні, і вживання їх залежить від семантики слів що знаходяться поруч. І якщо в більшості випадків повсякденної комунікації мовець прагне уникнути неточностей, викликаних їх вживанням, то в контексті гумору подібні конструкції навмисно використовуються для додання комічності діалогу.

АНОТАЦІЯ

课题：漫画背景下的汉语多义词的风格特征。

该作品共36页，21个参考文献。

研究对象：汉语中多义词的解释。

研究对象：汉语多义词的语义学。

该作品的实际意义在于，研究材料可用于汉语文体学、中国文学、语言文化研究附加课程的授课，也可用于汉语实践课。

从结构上看，本文由引言、揭示本作品主题的两章、结论和补充本文主要内容的参考文献清单组成。

第一章专门介绍了多义词作为汉语语言现象的的定义的理论基础。介绍了汉语中多义词的类型。对汉语多义词 "道 "进行了分析。描述了汉语多义词在语境方面的特殊性。

第二部分专门讨论了汉语多义词在漫画语境中的文体特征。本文分析了汉语喜剧话语中多义词的文体特征。

本文最后根据研究得出结论，并列出了参考文献。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовк А. (1998) Англійсько-український словник вибраної лексики: природничі науки, техніка, сучасний побут. Нью-Йорк-Львів, 1998.
2. Колодко С.А. (2004) Китайсько-український словник: 80 000 слів. Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант».
3. Кочерган М.П. (2001) Вступ до мовознавства: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія».
4. Левицький А.Е., Сингаївська А.В., Славова Л.Л. (2006) Вступ до мовознавства: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури.
5. Мойсієнко А.К., Бас-Кононенко О.В., Бондаренко В.В. (2010) Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика : підручник. Київ: Знання.
6. Словник іншомовних слів. Відновлено 3
<http://slovopedia.org.ua/42/53407/288286.html>
7. *Baidu.com*. <https://zhidao.baidu.com/question/524304266.html>
8. *Cidianwang.com*. <https://www.cidianwang.com/shuowenjiezi/dao3911.htm>
9. *Baidu.com*. <https://wenku.baidu.com/view/48473bd6b14e852458fb5792>
10. *Chaziwang.com*. doi: <http://www.chaziwang.com/show-405.html>
11. Qiao Yun (2015) Cultural Factors in Semantic Extension: A Typological Perspective on Chinese Polysemy. *Language Design*, 17, 121-154.
12. Qiyuan doi: <http://qiyuan.chaziwang.com/etymology-405.html>
13. Kaixin Xiao le ba 开心笑乐吧 doi: <http://www.xiao688.com>
14. Wordreference.com. doi: <https://www.wordreference.com/zhen/%E9%81%93>
15. Zhongwen youmo wang 中文幽默王 doi: <http://www.haha365.com>
16. 笑话集 doi: <https://www.jokeji.cn/>